

CZEM (32) *av, pt i cn*

av (2), *pt* (2), *cn* (28).

czem (23), **czym** (9); *czem MurzNT, BudNT* (2), *ModrzBaz* (20); *czym GrzepGeom, HistRzym, WujJud, KochTr* (2), *ReszPrz* (2), *BielSjem, ActReg*.

-e- (22), -ę- (1) *MurzNT*.

Teksty nie oznaczają é.

Sł stp s.v. co, Cn brak, Linde bez cytatu.

I. Przysłówek stopnia (2) :

1. *Pytajny: o ile* (1) : *Ielli wy tedy będąc złęmi/ vmięcie dary dobre dawac fynum ważęm iakóŝ nie więcyi (marg) częem abo iakóŝ wielęm (-) [quanto magis] ociec ważz ktory w niebieśięch/ dá rzeczy dobre tęm ktorzyby⁸⁰ prośili? MurzNT Matth 7/11.*

2. *Względy: jak [cum av sup]* (1) : *SLáchtá w mieście by ŝpołu obecnie mieŝzkáá/ Wŝyftki mieŝckie porzádky fáma opatrzáá. Krámarz/ ŝzynkarz/ rzemieŝnik/ ná przedmieŝciu robił/ Czým kto moŝe nalepiey w żywności ŝie ŝobił. BielSjem 20.*

II. Partykuła podkreślająca nasilenie [cum av comp] (2) : *Czým pilniey proŝę y vpominam/ nie dopuŝczáycie ŝię w namnieyŝzey rzeczy od powŝzechności koŝcioła Boŝego [...] odwodzić ReszPrz 91, 107.*

III. Spójnik (28) :

1. *Wprowadza zdanie okolicznikowe (lub równoważnik) stopnia: im; quanto, quo, ut Modrz [cum ai i av comp]* (27) : *ábyfmy widźieli cel/ [...] do ktorego częem kto bliŝey w ŝprawách ŝwych przyŝtápi/ o tem mamy rozumieć/ ŝe wyŝŝy ŝtopień ma ku doŝtápieniu naywięŝzego błogóŝláwieńŝtwa ModrzBaz 9v.*

Połączenia: »czem ... tem« (20): *A czym więŝŝa álbo mnieyŝŝa ieŝt Linea c.e. niŝ Linea e.d. tym teŝ będąie więŝŝa álbo mnieyŝŝa Linea c.a. niŝ Linea a.b. GrzepGeom Q3; ále wŝzák ty tho ŝam dobrze wieŝz/ ŝe czým więcey kto ŝmuthemu człowiekowi iego nędŝę wŝpomina/ tym więcey iemu boleŝć odnawia. HistRzym 23; BudNT Kk3; Abowiem y w fámeý chęci ieŝt nieiákie męŝtwo/ ktora częem ŝię więcey wyciągnie/ tem mniey człowieká pod niecnoty iákie podda [quo magis intendetur, hoc minus reddet hominem vitiorum morbis obnoxium]. ModrzBaz 9v; ktory rzáđ częem ieŝt trudnieyŝzy/ tem teŝ ma być zá zacnieyŝzy poczytan [quanto difficilium, tanto praeclarius existimandum est]. ModrzBaz 19v; Bo częem która z nich ieŝt gładŝŝa ábo wdźięcznieyŝŝa/ tym iá częŝciey w tákowych ŝchádzkách widáć [Ut enim quaeque pulchritudine et venustate est commendatior, ita frequentior apparet in talibus coetibus] ModrzBaz 54, 8v, 19v, 20, 22v [2 r.], 32 (16). Cf Fraza.*

»tem ... czem« (5): *te dźiŝieyŝze rozumy/ náuki/ dowćipy [...] bez wátpienia ŝá dáry Boŝe/ tym więŝŝe y waŝnieyŝe [...] czým duŝzá ieŝt zacnieyŝŝa niŝ ciáło WujJud A3v; iŝ tem mnieyŝŝe w Rzeczypoŝpolitey na cnotę/ y ná dobre ludźi baczenie bywa/ częem w więŝŝem ieŝt podźiwowániu zacność rodzáiu y bogáctwa. ModrzBaz 46v, 68v; Lecz Pan [...] Zádał mi raz tym znácznieyŝzy/ Czým mem iuŝ był beŝpiecznieyŝzy. KochTr 18, 21.*

Fraza: »czem dalej, tem gorzej« (1): *á iŝ ná on czás częem dáley tem gorzeý náuki w wielká zgárdę przychodźiły BudNT przedm b4.*

Wyrażenie: »czem dalej« = *in dies Modrz* (6): á on czem dáley tym íwowlniejszy bywa [*in dies fit insolentior*]. *ModrzBaz* 32; Ktorem gdy vrząd ząbieżec chce/ muí [...]
kaźni niepochwili/ czem dáley więtfze záostrzác [*poenas subinde magie ac magis exacerbare*]. *ModrzBaz* 69v, 66, 99v, 102. Cf *Fraza*.

2. Wprowadza zdanie okolicznikowe czasowe ogólnikowo następcze: *nim* (1) : Barzo tu straszą Powietrzem ieslizeby in terim co niebezpieczenstwa przypadło czym P. Hetman od Krakowa się oddali (bo in talibus zakilka dnie [!] wielkie się niebespieczenstwo weszcznie) *ActReg* 28.

KW